

קוד האתיקה של העובדים הסוציאליים

א. מבוא

מקצוע העבודה הסוציאלית מונחה על ידי מערכת ערכים המגדירה ומכוונת את אחריותו של העוסק בה. מטרתו של קוד האתיקה היא לנסח עקרונות פעולה הנגזרים מערכים אלה, באופן שיסייעו לעובד הסוציאלי לבחון מצבים ולקבל החלטות מקצועיות, וכן להוות כלי בקרה, שניתן לשפוט באמצעותו את החלטותיו ומעשיו של העובד הסוציאלי, לאור המטרות והערכים של המקצוע. קוד האתיקה יתרום לחינוכם של העובדים הסוציאליים; יכוון את עשייתם המקצועית; יגדיר את הנדרש מהם כלפי לקוחות, עמיתים, מעסיקים, המקצוע והחברה; ויקבע אמות-מידה שיהיה ניתן להעריך ולשפוט על-פיהן את התנהגותם.

הפעילות המקצועית רצופה מצבים שקיימים בהם קונפליקטים, ויש שעולה הצורך לבחור בין ערכים שונים. לכן, אחריותו המקצועית של העובד הסוציאלי כוללת גם רגישות וערנות למשקלים הערכיים של החלטותיו המקצועיות. עליו להיות בקיא בכללי האתיקה המקצועית, ועליו לפתח ולחדד כלים ודפוסים אישיים של בחינת סוגיות וקבלת החלטות על-פי הכללים האלה.

במקביל, קיימת חובת המקצוע, להפיץ ולהעמיק את הידע בתחום זה באמצעות מוסדותיה החינוכיים והארגוניים של העבודה הסוציאלית. שומה עלינו לנקוט בכל הדרכים הראויות להביא לידי דבקותם של העובדים הסוציאליים בהתנהגות מקצועית, המונחית על-פי העקרונות וההנחיות של קוד האתיקה.

ב. ערכי המקצוע

העבודה הסוציאלית שואפת לממש ולקדם ככל האפשר את התנאים הבאים של הקיום האנושי:

- א. עצמאות ואחריות של האדם לניהול חייו ולבחירת תנאי קיומו.
- ב. שוויון בהזדמנות לקיים חיים חופשיים ממסחור בצרכים בסיסיים, המאפשרים ומקדמים יחסי-גומלין חיוביים בין האדם לבין זולתו וחברתו.
- ג. היעדר אפליה בין אנשים על בסיס מאפיינים מולדים או התפתחותיים, והענקת זכויות ועזרה שווים לכל אדם.
- ד. חברה מאורגנת ומתפקדת על-פי עקרונות דמוקרטיים.
- ה. שיתופו של הפרט בתהליכים ובהלטות הנוגעים ברווחתו ובתנאי חייו האישיים ומתן אפשרות לפרט להשפיע עליהם.
- ו. קיום תנאים של צנעה ופרטיות לכל אדם.
- ז. קיום אפשרות לבחירה עצמית של הפרט בכל תחומי חייו, כולל קבלת סיוע מהחברה ומאנשי מקצוע, וצמצום מרבי של כל מרכיב של כפייה ביחסי-הגומלין שלו עם סביבותיו.

ג. עקרונות מנחים

קוד האתיקה של מקצוע העבודה הסוציאלית, מיועד לתת ביטוי לעקרונות אלה בפרקטיקה של העובד הסוציאלי בהקשרים של זיקותיו ללקוחותיו, לעמיתיו, למעסיקיו, למקצועו ולחברה בכללותה.

העובד הסוציאלי מחויב לפעול ליצירת שינוי בפרט ובחברה ברוח ערכים אלה, ולהשתית על-פיהם את פעילותו המקצועית.

מך נגזרים העקרונות המנחים הבאים של העשייה המקצועית:

1. מתן כבוד ללקוח ושאיפה להבטיח את עצמאותו, זכויותיו ואחריותו.
2. הימנעות מאפליה, ופעולה נמרצת להכחדתה, בכל ההקשרים המקצועיים של העבודה הסוציאלית.
3. הושטת עזרה ללקוחות – פרטים, משפחות, קבוצות, קהילות וארגונים – בהרחבת טווח ההזדמנויות שלהם ויכולתם לקבל החלטות.
4. עשיית כל מאמץ שלא לדחות לקוח ולא להיות אדיש לסבלו, גם במצבים שקיים בהם הכרח לנקוט באמצעים להתגונן או להגן על אחרים מפיו, או במצבים שבהם חסרה יכולת לפתור את בעיותיו או לספק את צרכיו.
5. שאיפה למתן עדיפות לאחריות המקצועית על אינטרסים אישיים.
6. מחויבות להתפתחות מקצועית אישית מתמדת.
7. אחריות אישית (accountability) כלפי הלקוח, המעסיק והמקצוע לכל עשייה מקצועית.
8. מחויבות לשיתוף-פעולה עם אחרים בשירות הלקוחות.

פרק 1: אחריות העובד הסוציאלי כלפי לקוחות

א. האחריות העיקרית של העובד הסוציאלי היא כלפי לקוחותיו

1. עליו לשרת את לקוחותיו במסירות, בנאמנות, בנחישות ותוך יישום מירבי של המיומנויות והכישורים המקצועיים.
2. עליו להימנע מניצול קשרים עם לקוחות לטובתו האישית.
3. אל לו להתעלם מכל ביטוי של אפליה על בסיס גזע, צבע, מוצא לאומי, דת, מין, גיל, העדפה מינית, מצב משפחתי, השקפה פוליטית, מגבלה נפשית או פיזית או כל אפליה אחרת, ואל לו לשתף-פעולה עם אפליה מעין זו.
4. עובד סוציאלי לא ימנע שירות מחולים במחלות מידבקות.
5. עליו לשקול היטב, בכל פעולותיו המקצועיות, את משאלותיו ורצונותיו של הלקוח.
6. אסור לעובד סוציאלי לקיים יחסי-מין עם לקוחותיו ובני משפחותיהם, יהיו הנסיבות אשר יהיו.
7. עליו להימנע מלטפל בלקוחות שהינם קרובי משפחתו.

8. עליו לספק ללקוחותיו מידע הולם, מדויק ומלא על היקף השירותים העומדים לרשותם, על אופיים ומהותם, תוך שימת דגש על הסיכונים וההתחייבויות הכרוכים בשירות.
9. עליו להיוועץ באנשי מקצוע כל אימת שייעוץ זה יהיה לטובת הלקוח.
10. עליו לסיים את השירות ללקוחות ואת הקשרים המקצועיים איתם, כאשר שירות וקשרים אלה אינם דרושים עוד, או כאשר אינם משרתים עוד את צרכי הלקוחות, ובכל מקרה עליו לפעול על-פי עקרונות ושיקולים מקצועיים.
11. עליו להימנע ממעורבות בכל פעולה שתפגע בזכויות האזרחיות או החוקיות של הלקוחות.
12. עליו לשאוף לשיתוף מרבי של הלקוחות בתהליך ההתערבות, על-מנת לשפר את מעמדם, יכולתם, עוצמתם ועצמאותם.
13. כאשר הוא נדרש לפעול בשמו של לקוח פסול-דין או חסר-ישע, חייב העובדה הסוציאלי להבטיח את האינטרסים והזכויות של לקוח זה.

ב. העובד הסוציאלי יכבד את הפרטיות של לקוחותיו, וישמור בסוד כל מידע שיתקבל במהלך שירותו המקצועי

1. חובה עליו להודיע ללקוחותיו על מגבלות הסודיות במצב נתון, על המטרות שהמידע נדרש לשמן וכיצד ייעשה בו שימוש.
2. עובד סוציאלי ימסור לאחרים מידע על אודות לקוחותיו רק כאשר החוק או הנסיבות המקצועיות יחייבו זאת, ובידיעת הלקוחות.
3. עליו לאפשר ללקוחותיו גישה מבוקרת לרישומים פורמאליים של העבודה המקצועית הנוגעת בהם.
4. כאשר מאפשרים גישה לרשומות, על העובד הסוציאלי להבטיח שמירת הסודיות של הגורמים האחרים הנכללים ברשומות אלה או של כל מידע על אדם אחר.
5. עליו להשיג את הסכמת הלקוחות לחשיפתם לציתות, להקלטה, לצילום או תצפית, ולוודא שהלקוחות מבינים למה הם נותנים את הסכמתם.

ג. העובד הסוציאלי בשירות הציבורי לא יקבל לטיפול פרטי, לקוחות מהאיזור הגיאוגרפי שהשירות בו הוא עובד משרת.

ד. בקובעו שכר-טרחה, יבטיח העובד הסוציאלי ששכרו יהיה הוגן, סביר, מתחשב ועולה בקנה אחד עם השירות שיינתן.

1. עליו להביא לידיעת הלקוח את העלויות הצפויות לו כתוצאה מן ההתקשרות.
2. עובד סוציאלי לא יקבל תמורת שירותיו המקצועיים דבר, זולת משכורת או שכר-טרחה.
3. עובד סוציאלי לא יקבל טובות-הנאה תמורת הפניית לקוחות לשירותים אחרים.

פרק 2: התנהגות העובד הסוציאלי מתוקף תפקידו החברתי

א. על העובד הסוציאלי לפעול לקידום רווחת החברה

1. עליו לפעול כדי למנוע ולבטל אפליה נגד כל אדם או קבוצה על בסיס גזע, צבע, מין, העדפה מינית, גיל, דת, מוצא לאומי, מצב משפחתי, השקפה פוליטית, מגבלה נפשית או פיזית, מעמד אישי או כל אפליה אחרת.
2. עליו לפעול כדי להבטיח לכל אדם גישה למשאבים, לשירותים ולהזדמנויות הנחוצים לו.
3. עליו לפעול כדי להרחיב את הבחירה וההזדמנויות של כל בני-האדם, תוך התייחסות מיוחדת לקבוצות או לאנשים חלשים ומקופחים.
4. עליו לפעול לקידום תנאים המעודדים יחס של כבוד כלפי מגוון התרבויות שהחברה הישראלית מורכבת מהן.
5. עליו להשתדל להעדיף את חובתו לציבור במצבי-חירום, על דאגתו לעצמו ולמשפחתו.
6. עליו לתמוך במדיניות ובתחיקה שיעדן הוא שיפור התנאים הסוציאליים וקידום הצדק החברתי.
7. עליו לעודד את שיתוף הציבור – הן לקוחותיו ובני משפחותיהם והן האזרחים בכללם – בעיצוב המדיניות של המוסדות החברתיים, ביישום מדיניותם הלכה למעשה, ובפעולות שמטרתן היא לשנות את הטעון שינוי במדיניות הזאת.

ב. ייעודו של מקצוע העבודה הסוציאלית הוא מתן שירות, וברוח זו חייב העובד הסוציאלי לפעול

1. עובד סוציאלי אחראי לעבודה המקצועית שהוא מבצע או שותף לה.
2. עליו לפעול במסגרת תפקידו למתן שירות אנושי ובלתי-מפלה, ועליו להתריע כאשר עיקרון זה אינו נשמר.
3. שומה עליו להיות ער למצבים שבהם השפעות ולחצים עלולים להפגוע בשיקול-הדעת המקצועי הדרוש לביצוע תפקידו.
4. אל לו לנצל קשרים מקצועיים לתועלת אישית.

ג. העובד הסוציאלי יהיה אחראי לביצוע פעילותו המקצועית על הצד הטוב ביותר, ולשם כך ישקוד על התפתחותו המתמדת כאיש-מקצוע

1. עובד סוציאלי לא יקבל לאחריותו המקצועית משימות שאין לו הידע והכישורים הדרושים לביצוען.
2. עליו למסור מידע אמין ומדויק על כישוריו המקצועיים, ויימנע ממתן מידע שעלול להטעות.

ד. העובד הסוציאלי העוסק במחקר, בכתיבה ובפרסום מדעי-מקצועי, יונחה על-ידי הכללים המקובלים במחקר האקדמי

1. עליו לבחון בקפידה את השלכותיו האפשריות של מחקרו על בני-אדם.

2. עליו להבטיח שמשנתפיי המחקר נתנו את הסכמתם לשיתופם מראון ומתוך הבנה, ללא חשש שיקופחו או יענשו אם יסרבו להשתתף, עליו להבטיח גם התחשבות הולמת בפרטיות המשתתף ובכבודו.
3. עליו להגן על המשתתפים מפני אי-נוחות, מצוקה, פגיעה, סיכון או חסכים גופניים או נפשיים העלולים להיגרם ללא הרשאה.
4. עובד סוציאלי העוסק בהערכה ובמחקר ידון בנושאי מחקרו רק למטרות מקצועיות ורק עם אנשים הקשורים באופן ישיר למטרות אלה.
5. עליו לשמור בסוד מידע שהושג על אודות משתתפים במחקר.
6. עובד סוציאלי יזקוף לזכותו האישית אך ורק פעולות שעשה בהקשר על מחקר, כתיבה מקצועית, פיתוח, טיפול והדרכה, ויקפיד לזקוף לזכות אחרים את תרומתם לפעילויות אלה.

ה. העובד הסוציאלי יקפיד על אמות-מידה נאותות בהתנהגותו האישית

1. עליו להיות ער למצבים שבהם פוגעת התנהגותו הפרטית במילוי תפקידיו המקצועיים או בערכי המקצוע ובתדמיתו.
2. עובד סוציאלי לא יהיה שותף למעשים שיש בהם אי-יושר, תרמית והטעיה.
3. עליו להבחין בבירור, ולהבהיר הבחנה זאת בכל הזדמנות, בין מעשיו והצהרותיו כאדם פרטי, לבין מעשיו והצהרותיו בתוקף תפקידו המקצועי.

פרק 3: אחריות העובד הסוציאלי כלפי עמיתים

א. העובד הסוציאלי יתייחס לעמיתיו¹ בכבוד, באדיבות, בהגינות ובתום לב

1. עליו לשתף פעולה עם עמיתים לקידום אינטרסים ונושאים מקצועיים.
2. עליו לשמור בסוד כל מידע אישי שיגיע לידיעתו במגעיו המקצועיים עם עמיתים.
3. עליו לפעול לקיום תנאי עבודה שיאפשרו לו ולעמיתיו ביצוע מקצועי ואתי של עבודתם.
4. עליו להתייחס בכבוד לכישורים, לדעות ולממצאים של עמיתיו. עליו להציגם בצורה נכונה והוגנת, עליו להשתמש בערוצים המתאימים לחיווי דעה בנושאים אלה.
5. עובד סוציאלי המחליף עמית או מוחלף ע"י עמית, בפעילות מקצועית, יפעל מתוך כבוד לעמית זה.
6. עליו להעניק לעמיתים ממקצועות אחרים את מידת הכבוד ושיתוף-הפעולה שהוא נותן לעמיתים ממקצועו.
7. עליו לבקש ייעוץ מקצועי כאשר שיקולים מקצועיים מהותיים מחייבים פתרון קונפליקטים שיש לו עם עמיתים.

¹ הערה: המושג עמית, מתייחס גם לסטודנטים לעבודה סוציאלית

8. אסור לו לנצל מחלוקת בין עמית לבין מעסיקים, לקידום האינטרסים האישיים שלו.
9. עובד סוציאלי המשמש מעסיק, מנהל או מדריך של עמיתים, חייב לקבוע מסגרת ברורה ומפורשת למערכת היחסים המקצועיים שבניהם.
10. עובד סוציאלי האחראי להעסקת חברי צוות אחרים או להערכת ביצועיהם ימלא תפקיד זה ללא משוא-פנים ועל-פי קני-מידה ברורים וגלויים.
11. על עובד סוציאלי האחראי להערכת ביצועי עבודתו של עמית, להקפיד שהערכתו יהיו גלויות למוערך, ולאפשר במסגרת זאת ביטוי גם להערכה עצמית של המוערך.

ב. העובד הסוציאלי חייב להתייחס ללקוחות של עמיתים במלוא ההתחשבות המקצועית

1. עליו ליטול על עצמו את האחריות לתיאומים הדרושים עם עמיתים, בשירות שלו או בשירותים אחרים, לגבי לקוחות המטופלים גם על-ידם.
2. עובד סוציאלי המשרת לקוחות של עמית, חייב לעשות זאת מתוך אחריות מקצועית מלאה, שאינה נופלת מאחריותו המקצועית כלפי לקוחותיו הוא.

פרק 4: יחסים בין העובד הסוציאלי לבין השירות המעסיק

א. העובד הסוציאלי חייב לגלות נאמנות להתחייבויות כלפי המעסיק, לגבולות המקצוע ולקוד האתיקה.

1. עליו לפעול לשיפור המדיניות ואופני העבודה של הארגון המעסיק אותו, ולקידום היעילות והאפקטיביות של השירות.
2. עליו לפעול למניעת אפליה כלשהי בין העובדים בתוך הארגון המעסיק.
3. עובד סוציאלי יתחייב לקבל עבודה ולהמשיך בה רק בשירות ששיטות עבודתו, מדיניותו ותנאי העבודה בו מאפשרים לו לנהוג לפי כללי האתיקה המקצועית.
4. עובדה סוציאלי לא ישבץ סטודנטים לעבודה מעשית ויימנע מלהדריך אותם בשירות שמופרים בו כללי האתיקה המקצועית.
5. עליו להתחייב לנהוג בעבודתו ביושר ובנאמנות, ולהקפיד על שימוש יעיל ומורשה במשאבי השירות המעסיק.
6. עליו להתריע על כל מקרה של פגיעה ו/או הפרה של כללי האתיקה במקום עבודתו.

פרק 5: האחריות האתית של העובד הסוציאלי כלפי מקצועו

א. העובד הסוציאלי חייב לשמור על כבודו ועל תדמיתו של מקצוע העבודה הסוציאלית

1. עליו להגן על המקצוע ותדמיתו ולקדם אותם.
2. עובד סוציאלי יעשה כמיטב יכולתו לתרום מזמנו ומומחיותו המקצועית, בשכר ובהתנדבות, לפעולות התורמות לקידום התדמית והמיומנויות של המקצוע.
3. עליו לתמוך בכל מדיניות שיש בה מגמה של קידום המקצוע ומטרותיו, פיתוחו ויישומו.
4. עובד סוציאלי לא יציג מידע מטעה על המקצוע ועל המועסקים בו.
5. עליו לפעול למניעת עיסוק בלתי-מורשה או בלתי-מוסמך במקצוע העבודה הסוציאלית.
6. עליו לנקוט בפעולה, בערוצים המתאימים, נגד התנהגות בלתי-אתית של כל עמית במקצוע.

ב. העובד הסוציאלי ייטול על עצמו אחריות להרחבת הידע הקשור לעבודה המקצועית, לפיתוחו ולניצולו המלא.

1. עליו לבסס את עבודתו על הידע הרלוונטי לעבודה סוציאלית.
2. עליו לבחון באופן ביקורתי את הידע המתפרסם בתחום העבודה הסוציאלית ולהתעדכן בו.
3. עליו לתרום לבסיס הידע של מקצוע העבודה הסוציאלית, ולחלוק עם עמיתיו מידע שמקורו במחקר, ומידע שנאסף תוך כדי עבודה.